

ПРЕЗЕНТАЦИЈА ПРОЈЕКТА ЋИРИЛИЦА НА ДИСКЕТАМА

Завод за међународну сарадњу Републике Србије, у сарадњи са фирмом МДС-информацијски инжењеринг из Београда, је 19. априла 1994. године у Вуковој сали Библиотеке града Београда, у оквиру језичко-књижевне трибине "Петар Кочић", представио пројекат "Ћирилица на дискетама".

Скупу су присуствовали, поред екипе стручњака која је непосредно радила на овом пројекту, еминентни гости из области културног и јавног живота.

О самом пројекту, његовом значају, начину и путевима реализације, као и намени, могућностима употребе, све до пласмана на тржиште говорили су: мр Ђоко Стојичић, проф. др Стјепан Филеки, мр Вук Милатовић, г. Владо Ђукановић, dipl. ing. Мира Михајловић, мр Јован Огњеновић, ing. Слободан Делић и госпођа Даница Диковић-Ђургуз

Ђоко Стојичић

Пројекат "Ћирилица на дискетама" један је од бројних подухвата Завода за међународну сарадњу. Подсетимо само на драгоцене послове: Светска културна баштина, Хиландар, Никола Тесла, Сопоћани и Рас, Студеница и др. Све је то имало великог одјека у јавности.

Азбука је темељ сваке културе. Ми смо нашу ћирилицу потиснули и заборавили, као што смо то урадили и са многим другим садржајима наше националне самобитности.

Да сада све то прескочимо, зашто је све то тако било, и да се усмеримо на успостављање правог односа према нашој азбуци и према многим другим компонентама наше духовности.

Подсећам на познати запис Иве Андрића о лепоти ћирилице. Али њени облици нису усавршени, није још обављена стандардизација наше азбуке.

"Ћирилица на дискетама" превасходно је намењена нашим исељеницима да науче азбуку свог матичног народа, како би њихова комуникација са матицом била стална и успешна. Читање овог својеврсног буквара је могуће у целом свету, на компјутерима, а текст је преведен и на енглески.

До које мере су писмо и језик важни темељи националне перспективе види се и по мерама које Французи предузимају да би свој језик

одбранили од енглеског и америчког културног империјализма. За неоправдану употребу страних речи Французи су предвидели и затвор. Они су, дакле, пронашли довољно разлога да бране свој језик од страних утицаја.

Кад је наш језик у питању и некритичко уношење стране лексике - можемо рећи да смо међу најугроженијима. Масовно се усваја енглеска терминологија, избацују се српске и уносе стране речи. Недавно је новинар у радио програму упитао свог саговорника: "Какав је ВАШ ФИЛИНГ О БЕКГРАУНДУ овог феномена?"

Одбрана националне самобитности је превасходан део националног програма опстанка. Нови светски поредак је највећа претња специфичностима народа и различитостима њихових култура. Ево како неки од архитеката светског поретка замишљају владање светом. Суштински смисао новог светског поретка објаснио је банкар Дејвид Рокфелер, председник "тајне светске владе": "Дајемо првенство наднационалној влади интелектуалне елите и светских банкаре а на, праву народа на самоопредељење и тиме ћемо се убудуће управљати".

Када нестане разлике у културама, а нивелација свега је један од циљева новог светског поретка, нестаће и богатства и разноврсности културних изражавања.

Наш језик и азбука саставни су део наше дубоке историјске укоренености и ослонац сваког пројекта у будућности.

Сџејан Филеки

Први српски буквар, који се јавио још у XVI веку, када многи народи, а данас "културни европски народи", нису били ни близу свог азбучника, био је по свом методу за оно време изузетан и врло напредан. Ево сада, на крају Гутенбергове галаксије, по неким подацима изгледа да смо међу првима који буквар доносимо, издајемо на овом модерном средству комуникације. Издајемо буквар на дискети. Зачетник идеје о овом пројекту као да је следио препоруку Вука Караџића - "да сваки прави и паметни родољубац мора желети да се и у нас буквари начине и школе уреде према данашњем вијеку". Ми управо направисмо овај буквар према данашњим могућностима и потребама. Ова нова комуникациона техника, рачунарска техника која има врло широк и богат спектар могућности, омогућава онима који се тиме баве да искажу све своје идеје и намере. Посебно хоћу да нагласим да оно што је у овом пројекту драгоцено, а оно што је готово ишчезло, јесте рукопис, који се уопште не негује или га негује сваки учитељ онако како он мисли да

треба. Наравно, све последице таквог делања су јасне. Мислим да ће нам компјутер помоћи да, сабравши сва добра калиграфска и ергономска искуства и методолошке поуке, саставимо и пошаљемо овај буквар у све школе, па и у свет. Једна од првих идеја за покретање овог буквара је управо и тај наш свет који живи у дијаспори, да деца која су рођена у иностранству уче свој матерњи језик и да се национални идентитет, који полако почиње да се топи, поврати а да ми одавде колико можемо у том смислу помогнемо.

Вук Милајковић

Верујем да ћемо се сложити да је буквар једна од најважнијих књига у човековом животу. Не морамо да прочитамо књигу неког великог писца, али буквар морамо. Ништа нема узвишеније него уводити човека у свет Гутенбергове галаксије, значи младог човека, дете у свет елементарне писмености.

Када смо се састали као тим да правимо овај пројекат, било је много препрека, недоумица и дилема, шта да радимо, како да радимо, идеја је била одлична и требало ју је разрадити. Овај тим се о свему договарао и радио веома синхронизовано, јер само смо као целина, а не као појединци могли успешно да реализујемо пројекат. Једна од препрека је била која ћирилична слова писати? Да ли је наша ћирилица стандардно писмо? Није. Ми смо упоређивали разна ћирилична слова, њихову графичку структуру и нашли смо да се слова веома различито пишу. Ћирилица се некако развијала а слова се разликовала. Дакле, српска ћирилица није у нашем времену доживела стандардизацију. Ето, ми смо покренули и тај проблем стандардне српске ћирилице и мислим да је ово један начин, један пут и покушај да направимо стандардно српско писмо.

Даље, био је проблем како да правимо овај пројекат. Хоћемо ли само да нешто понудимо или да постоји и нека повратна информација? Хоћемо ли то да наменимо деци или одраслима? Ми смо покушали да направимо један пројекат који је намењен свима. Ко год жели да учи ћирилично писмо да управо може да се послужи овим пројектом, да нађе сва она мерила и правила буквара у овом пројекту. Ми сада имамо ћирилицу или буквар на дискети, али мислим да је овај пројекат много више од тога. Овај пројекат има два основна тока: први је едукативни, а други културолошки. Едукативни, образовни слој упућује онога ко не зна ћирилицу како да научи ћирилична слова. Ту смо поштовали сва сазнања савремене науке, дакле, методике, наставе почетног читања и писања. Користили смо сва сазнања како да усмеримо тог човека да сам научи ћирилицу. Ми смо претпоставили да тај корисник може бити дете, или одрасли човек, што значи да смо ишли ка једном универзалном

упућивању за коришћење овог нашег пројекта. Користили смо и штампана и писана слова. На рачунару можете видети како се свако слово пише, можете научити да пишете не само лепо него и правилно, да потези слова буду правилни, како се ти потези издвајају. То је све осмишљено према најсавременијим сазнањима.

Други слој је културолошки слој. То је један виши слој и он је тако компонован да свако слово нашег буквара третира једно име, један појам, један феномен наше културе. Дакле, на пример слово -а- Андрић, -њ- Његош; затим, ту има сликара, музичара и др. Из сваке културолошке области смо представили по један феномен, појам и то ствара једну целовиту слику, целовит увид у нашу културу.

Мислим да је овај пројекат изузетно важан зато што иде у свет. Имамо доста понуда из иностранства, јер су људи чули за овај пројекат и интересују се како да набаве ове дискете. И то нас много радује. Ја се наддам да ће овај пројекат кад оде у свет да дође у праве руке. И као што свако од нас воли да има добру књигу у својој библиотеци тако ће многи желети да поседују и ове дискете.

Мира Михајловић

Као непосредни организатор пројекта "Културно благо на дискетама", који је инициран тачно пре две године у Заводу, говорићу о **ЋИРИЛИЦИ НА ДИСКЕТАМА**, у контексту овог пројекта, који је веома значајан иначе, а поготово у условима у којима се налазимо, мислим на блокаду и пропаганду која још више замагљује праву представу о нама и нашим цивилизацијским вредностима.

"Кривац" за овај пројекат је сплет околности - и слух, односно инвентивност нашег директора Ђока Стојичића за примену савремених средстава у служби културе. Наиме, ми смо у Заводу формирали Банку података **ОДНЕТО БЛАГО СРБИЈЕ**, о томе је дат прилог на ТВ, прилог су видели стручњаци из Винче, јавили се и предложили да користимо хипертекст софтвер за презентирање културног блага и израду каталога. Прихватили смо идеју и одмах организовали израду хипертекст публикација наших споменика са Унескове листе за изложбу светске баштине у Паризу. Кренули смо са Студеницом и већ у јуну направили прву верзију. О томе пише амерички дописник из Београда John Shatlan:

"Чувени манастир Студеница (изграђен у 12. веку), који је на Унесковој листи светске баштине, је дивно портретисан новим софтверским програмом, који се може описати као едукативан и професионалан. Овај програм је урађен у оквиру пројекта Владе Србије, са циљем да

представи свету бисере српске културе. То је висококвалитетан софтверски програм о Студеници и требало би да буде широко прихваћен од школа, цркве, историчара, архитеката, уметника, итд. Хипертекст публикација садржи око 100 страница детаљних информација са колор фотографијама на свакој страници. Софтвер је развила Лабораторија за рачунарску технику из Винче. Програм води корисника на туру кроз простор и време. По свом избору он испитује историју у седам периода, архитектуру и фреске овог манастира на колор монитору (боље но на монохроматском). Текст је ћирилични и на енглеском и француском."

Након Студенице, на овај начин смо обрадили и комплекс Стари Рас и Сопоћани, Котор и Дурмитор који су приказани у нашем Културном центру у Паризу, октобра 1992. године, када је због блокаде и санкција према нама било скоро немогуће организовати класичну изложбу. Лак транспорт и инсталација хипертекст публикација, у овом случају су омогућили да се организује приказивање ових споменика на персоналном рачунару.

Исте године на Сајму књига у Београду, ове публикације су изазвале велико интересовање. Рачунамо да је Завод више од 500 копија ових публикација послао у свет преко гостију и интересената који су долазили, доносећи своје дискете, и шаљући их својим пријатељима у свет. Тако се ове публикације "врте" на свих пет континената на страним институтима, факултетима, у музејима, нашим представништвима, удружењима и у домовима наших пријатеља.

У 1993. години паралелно смо радили три публикације: БУКВАР - ЋИРИЛИЦА НА ДИСКЕТАМА, НИКОЛА ТЕСЛА И ХИЛАНДАР. НИКОЛА ТЕСЛА се завршава (преводи се текст на енглески, француски и немачки). ХИЛАНДАР ће бити готов до краја ове године, а БУКВАР је сад пред нама. Прва верзија је била готова и приказана 26.октобра у Културно-просветној заједници Србије и на Сајму књига. Урађен је крајње професионално. О садржају су се бринули стручњаци за ћирилицу и буквар др Стјепан Филеки и мр Вук Милатовић, о софтверу стручњаци из Винче - мр Јован Огњеновић и Петар Илић, превод на енглески је урадила госпођа Ранка Кујић, академик, на припреми материјала и координацији радили су сарадници из Завода Слободан Делић, Марија Андрејевић, Даница Диковић-Ђургуз и други.

БУКВАР - ЋИРИЛИЦА је намењени деци и одраслима. То је озбиљан садржај, презентирани са неколико аспеката. Књига почетница - за оне који не знају да пишу, али и приручник за све нас, са основним подацима о настанку и распрострањености ћирилице, као и о нашим познатим

књижевницима. Уграђен је метод који се користи код класичних буквара, редослед који омогућује склапање текстова са све више и више слова, а за свако слово је дат ребус, допуњалка, тако да се кроз игру и на прескок по жељи може учити. Интересантно, забавно и поучно.

У претходном броју "МЕРИДИЈАНА" објављени су утисци посетилаца са Сајма књига, који високо оцењују садржај и квалитет буквара. Стога их ја нећу понављати, али ћу се посебно још једном захвалити свим ауторима и сарадницима, на великом ентузијазму и ангажовању на овом пројекту. Такође се захваљујем и фирми МДС-Информацијски инжењеринг која је била спонзор, а сада пословни партнер, преко кога се могу набавити све хипертекст публикације на дискетама, по приступачној цени. Препоручујем да се укључите у дистрибуцију ових публикација код нас и у свету, јер тиме постижемо циљ основног пројекта - презентирати свету наше културне вредности.

Јован Оињеновић

Ја бих говорио о изради програма за овај буквар. За разлику од стандардних публикација, где ви обично имате секвенцијално читање књиге, овде се ствар мало разликује. Код првог ишчитавања хипертекста корисник се креће кроз повезане странице текста и бира сопствени пут ишчитавања. Значи, стране текста које се састоје од самог текста и слика су међусобно повезане, а на тим странама постоји још нешто - то су асоцијативне везе, које указују на нове стране и преко којих корисник може да приступа другим странама текста; његов пут ишчитавања није унапред одређен, већ је његова слободна воља.

Тиме смо се на неки начин приближили савременом читаоцу, који можда нема времена да прочита целу књигу, већ, зависно од овог надахнућа, може да прође кроз жељене делове, да погледа оно што га интересује, а кад дође на одређену страну да се удуби тако што ће на појединим тачкама да отвори "прозоре", у којима се налазе и текст и слика који ће боље да објасне идеју која је обрађена на појединачној страни текста.

Позивам посетиоце да сами пробају да користе овај начин ишчитавања нових публикација.

Слободан Делић

Од почетка сам у дилеми: да ли је ово буквар или српска ћирилица? Овај пројекат је и једно и друго, што му даје још једну нову димензију. Мени је драго, као једном од аутора пројекта, што

је он направљен тако да може и странац да чита, а да не погледа ћирилицу, да једноставно ишчита нешто из наше историје и културе.

Једна од предности овог пројекта је што кад би се претворио у класичну књигу, она би имала 450-500 страна штампаног текста, а наш буквар стаје у један пакетић, на 3 дискете, малих је димензија, учитава се на сваки рачунар и лако се преноси.

Садржај ове публикације, с којом ћете се касније детаљније упознати, је веома разноврстан и интересантан, како за децу тако и за одрасле. Између осталог, извршена су одређена повезивања слова по појмовима, постоји могућност да деца кроз игру нешто науче-решавајући ребусе и др.

Даница Диковић-Ђурџуз

Моје учешће у овом пројекту је било сасвим скромно, па зато не бих - после свих мудрих и стручних речи које смо чули - говорила о томе. Више се јављам као уредник часописа "Меридијани", који излази у оквиру Завода, у Одељењу за информације и информатику, тако да се може рећи да радимо као један тим.

Али, пошто је ово језичка трибина, мислим да је прикладно место да се каже нешто о језику наше деце у дијаспори, којима је ова ћирилица на дискетама превасходно намењена. Пре извесног времена су вршена испитивања какав је матерњи језик југословенске (српске) деце која живе у седам земаља Западне Европе (Аустрија, Данска, Француска, Холандија, Немачка, Швајцарска, Велика Британија и Шведска).

Сврха овог пројекта је била; да се сними стање у области матерњег језика потомака наших емиграната у европским земљама, утврди који су њихови језички проблеми и да им се истраже узроци. Интересовање истраживача било је подједнако усмерено на проблеме које сва та деца и омладина имају, као и на оне који се односе на сваку земљу појединачно.

Истраживања су спроведена на пригодном узорку: 50 полазника допунских школа наставе на матерњем језику.

Дошла сам до прелиминарних резултата испитивања вршених у Шведској. (Можда није незанимљиво рећи да је општи успех наших ученика у шведској школи на завидном нивоу: 20% су одлични ученици, 42% су врло добри, а са добрим успехом има их 36%). Сви ученици кажу да су добро прихваћени од својих шведских вршњака, а њих седамнаесторо сматра да је разлог за то њихово добро познавање

шведског језика. Ово наглашавам, са намером да истакнем колико је језик значајан, заправо, пресудан у животу те деце.

На питање од кога су највише научили матерњи језик, чак тридесетпеторо каже од родитеља у Шведској, а само двоје највише заслуга приписује наставницима матерњег језика. То указује на потребу и значај индивидуалног учења (уз дискете, на пример). Колика год била брига просветног система у земљи имиграције да се матерњи језик стране деце одржи и негује, она се никад по интензитету и екстензитету (и по логици ствари) не може мерити с пажњом која се указује настави већинског језика и том језику као наставном медију. А нарочито када поменуте бриге нема - што је данас све више случај.

И оно што је најважније, значајан утицај на учење матерњег језика представља постојање или непостојање намере родитеља за повратак у отаџбину. Исто тако, може се претпоставити да млади са несигурним идентитетом мање желе да уче матерњи језик од оних с развијеним националним осећањем. А такви, наравно, желе и да се врате у отаџбину. С друге стране, међу разлозима за останак у Шведској, наводи се "јер добро зна шведски језик". У томе је управо моја поента и ту бих и завршила, уз закључак о великом значају учења српског језика и писма за нашу децу у дијаспори, како због евентуалног повратка у отаџбину, тако и због њиховог идентитета. И значају ових рачунарских публикација, нарочито ако се њихова дистрибуција буде организовано спроводила - и то не чекајући скидање санкција.

На крају присутни гости су постављали многобројна питања ауторима пројекта. Питања су се односила на методологију израде буквара, могућности даљег усавршавања пројекта, стандардизацију ћириличног писма, као и на све начине употребе рачунара, све до интересовања за набавку овог српског буквара на дискетама.